

عقلایی بودن زبان قرآن، نشان از قابل فهم بودن قرآن است

عقلایی بودن زبان قرآن؛ یعنی قرآن کریم بر اساس اصول محاوره عقلایی با مردم سخن گفته و دلیلی بر فهم قرآن و رد مدعای اخباریان در عدم فهم قرآن است...

عقلایی بودن زبان قرآن؛ یعنی قرآن کریم بر اساس اصول محاوره عقلایی با مردم سخن گفته و دلیلی بر فهم قرآن و رد مدعای اخباریان در عدم فهم قرآن است.

از مباحث مهم و کلیدی در باب شناخت قرآن کریم، بحث از امکان فهم و تفسیر غیر معصومان از این کتاب الهی است. دو دیدگاه در این باره مطرح شده است؛ یکی دیدگاه اخباریان در امتناع فهم غیر معصومان - که دیر زمانی است منسوخ شده - و دیگری دیدگاه عموم عالمان که باور به امکان فهم قرآن دارند.

وقتی از منطق فهم یا منطق تفسیر قرآن سخن می‌گوییم، بدین معناست که فهم و تفسیر قرآن و تفاوت آن را با بطن و تأویل قرآن مشخص کرده‌ایم و بعد از آن مرحله، جواز تفسیر را پذیرفته‌ایم؛ زیرا اگر کسی قائل به عدم تفسیر شد، سراغ منطق فهم و تفسیر قرآن رفتن برای او بی‌معناست. دست کم کسی که به این کتاب آسمانی و این دین معتقد و متعبد است، وقتی باور داشته باشد که تفسیر قرآن جایز نیست، سراغ فهم آن نیز نمی‌رود. در مرحله سوم، این پرسش که «آیا برای غیر معصومان امکان دسترسی به تفسیر قرآن وجود دارد یا خیر؟» پاسخ خود را یافته است. کسی که از منطق فهم قرآن سخن می‌گوید، پذیرفته است که غیر معصوم نیز می‌تواند قرآن را بفهمد، آنگاه درصدد برمی‌آید تا برای فهمیدن قرآن و تفسیر آن روش و منطق و سازوکاری بیابد؛ بنابراین خود این عنوان، سه مسئله را در بردارد؛ معنای فهم و تفسیر و فرق آن با بطن و تأویل، جواز فهم قرآن و امکان فهم قرآن.

اخباریان برای عدم فهم قرآن به دلایلی استناد کرده‌اند؛ از جمله: عدم سنخیت کلام خدا با فهم انسان غیرمعصوم، آیات بیانگر معلم قرآن بودن پیامبر(ص) و اختصاص فهم قرآن به پاک‌شدگان، روایات بیانگر اختصاص فهم قرآن به معصومان(ع)، و روایات بیانگر اراده خلاف ظاهر از آیات و روایات دال بر صامت بودن قرآن.

با رد مدعای اخباریان، به این ادله پاسخ داده شده و به دلایلی که بیا می‌شود، بر امکان فهم قرآن، استدلال شده است. برخی از این دلایل عبارتند از: عقلایی و به لسان عرف بودن محاورات قرآن، تلازم هم‌واردخواهی قرآن با امکان فهم، تلازم فراخوان تدبیر در قرآن با امکان فهم، دلالت برخی از اوصاف قرآن (مانند نور، بیان، تبیان، بصائر، برهان و بینه) بر امکان فهم، دلایل روایی؛ مانند روایات بیانگر ضرورت تدبیر در قرآن، چگونگی فهم قرآن، لزوم تمسک به قرآن و معیار بودن قرآن در ارزیابی اخبار و احادیث.

عقلایی بودن زبان قرآن؛ یعنی قرآن کریم بر اساس اصول محاوره عقلایی با مردم سخن گفته و دلیلی بر کاربرد شیوه جدیدی در بیان قرآن وجود ندارد؛ بنابراین همان‌گونه که محاورات دیگران قابل فهم است، آیات قرآن نیز فهم می‌شود و مخاطبان نیز فهم خود را درست می‌شمارند. اگر این‌گونه برداشت و فهم زبان قرآن شیوه‌ای نادرست یا مخالف با مراد خداوند از آیات می‌بود، لازم بود به روشنی به همه ابلاغ شود تا مردم دچار کج‌فهمی نشده و هدف از نزول قرآن، که هدایت مردم است، از میان نرود. هم‌واردخواهی قرآن نشان دیگری در امکان فهم قرآن است، چنانچه پیامبر اکرم(ص) برای اثبات حقانیت رسالت خود، مخالفان را به آوردن کتابی همانند قرآن فراخوانده است. لازمه این فراخوان، قابل فهم بودن قرآن است تا مخالفان با فهم محتوا و آگاهی از جنبه‌های گوناگون اعجازی آن همانندآوری کنند. اگر قرآن قابل فهم نباشد یا فهم مخالفان قرآن بر خلاف مراد خدا و یا منوط به تأیید آن از سوی معصومان(ع) باشد، تحدی و مبارزطلبی قرآن بی‌معنا خواهد بود؛ زیرا منکران قرآن برای سخنان معصومان(ع) اعتباری قابل نیستند.